Ցրդ ՏԱՐԻ ՇԱԲԱԹ 22 ՅՈՒՆԻՍ 1896 ԹԻՒ 19

20 Փարա

Նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել.
ԱՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ
Ծ Ա Գ Ի Կ Շաբաթաթերթի
Կ. Պոլիս, Էսկի Զապթիէ փողոց թիւ 61
ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ տպարանը

درعلیه اسکی ضبطیه سوقاغنده نومرو ٦١
(نشان بربریان مطبعسی)

Direction du Journal ZAHIK
Constantinople rue Eski Zaptiè No. 61
chez M. NICHAN BERBÉRIAN

ԾԱՂԻԿ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ազգային, Քաղաքական, Գիտական եւ Գրական

20 Փարա

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ համար տարեկան 20 ղրուշ
Գաւառներու » տարեկան 30 »
Օտար երկիրներու » » 8 ֆրանք

Թղթատարութեան ծախքը Ծաղիկի վարչութեան կը պատկանի։

Տնօրէնութեան ուղղուած գրութիւնք եւս չեն տրուիր։

Ազգերը կամ բերանացի եւ կամ նամակով կը ռակարկուին։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՍԷՐՆ

Հանրային պաշտօնեաներն միակ միջոցներն են ժողովուրդին սիրոյ մեծութիւնը չափելու. անոր բարւոյն համար անկեղծ աշխատողին գերազանց վարձքը այդ սէրն է։ Սիրոը զուարճմը կ'ղգայ, երբ շատերուն սիրովը կը լեցուի այն եւ ատիկա վրեմ քաջալերը մ'է հանրութեան ծառայողին։

Թէ' գպրոցին յետին պաշտօնեան եւ թէ եկեղեցիին նորընծայ աբեղան՝ մեծ չա՜ս մեծ խնդում մը կ'ունենան, երբ իրենց աշխատութիւններուն լաւ գնահատողներ կը տեսնեն։ Վճարեալ պաշտօնէութեան մը համար դրամական վարձատրութիւնները պէտք չէ սահմանեն անոնց աշխատութեանց քանակն ու որակը։ Խղճամիտ պաշտօնեան երբեք չպիտի մտածէ այսպէս. «ի՞նչ կուտան, ի՞նչ կը պահանջեն»,

Իրաւ է թէ ան՝ որ հանրութեան կը ծառայէ այնպիսի վարձքով մը, որ իր անհրաժեշտ պէտքերը գոհացընելու անբաւական է, իր պաշտօնը ապերախտ պիտի նկատէ, չպիտի սիրէ զայն, պիտի ուզէ վախչիլ անկէ եւ պիտի գայ օր մը, որ ինք ժողովուրդին համար եւ ժողովուրդը իրեն համար օտարականներ պիտի դառնան։ Հակոզ մարմիններուն առաջին պարտականութիւնն է աշխատողները չյուսահատեցնել, այլ ընդհակառակն չանալ անոնց լքումին պատճառները վերցնել։

Օգտակար ըլլալ ուրիշներուն. այդ ղգացումը պիտի աճեցնէ այն սէրը, զոր ժողովուրդը կ'ղգայ իրեն բարեկամներուն նկատմամբ։ Այդ սիրով կը զբաղայ հրապարակագիրը, երբ իր տեսութիւնները ամէն նկատումներէ ազատ կը պարզէ օրուան խնդիրներուն վրայ. այդ սէրն իրեն զօրավիգ կ'առնու ուսուցիչը դպրոցի չորս պատերուն մէջ, երբ ժողովուրդին զաւակները ի'ր ալ զաւակները համարելով, անոնց կը նուիրէ անձնուէր եւ անչահախնդիր ոգի մը. եկեղեցականն այդ սիրով կը բարձրանայ, երբ իր վերհադոյն բեմէն ցոյց կուտայ ժողովուրդին՝ ցանկալի ուղղութիւնը, և ո՛րչափ աւելի պիտի փափաքի այդ սիրոյ լուսապսակը տեսնել իր խոհուն ճակտին վրայ բժիշկը՝ որուն ճարտարութեան համբաւը բերնէ բերան կը թռչի։

Ժողովուրդին սիրոյն մէջ բարձրանալ, ամենէն մեծ փառքն է այն՝ որուն համար սրտին խորէն պիտի հառաչէ հանրային մարդը. այդ սէրը ամբողջութեամբ իրեն պիտի ուզէ, պիտի ուրախանայ, երբ տեսնէ թէ իր պատիւը ժողովուրդին սեփականութիւնը կ'ըլլայ և ժողովուրդին սիրտը կ'ունենայ իբր սեղան՝ ուր կը պաշտուի իրեն բարոյական նկարագիրը։

* * *

Բայց չչլանանք երբեք պատահական ժողովրդականութիւններէ, որոնց հիմը նուազ հաստատուն է. վայրկենական տպաւորութիւնը չուտով տեղի կուտայ ողջմտութեան առջեւ և ժողովրդականութեան ծաղիկներուն փափաքողը փուչեր միայն պիտի գտնէ իր ձեռքին մէջ։ Ցիրաւի անձնասիրութիւններ գգուող մանրագէպեր զօրաւոր հետք մը չեն ձգեր հոգիին մէջ և ինչպէս հով մը կը տապալէ խարխուլ չէնքերը, այսպէս ալ մոռացութիւնը չուտով կը ջնջէ այդպիսիներու անուններն։ Իսկ անոնցը կը մնայ՝ որոց կատարած գործերուն և ամէն կարգի ձեռնարկներուն կը հաւանին աշխարհ և անհատին խիղճը։

Մեծ հոգիներու ամենէն մեծ տառապանքն է տեսնել իրենց չուրջը ընդհանուր անտիրելութիւն մը, մտհացումմ՝ որուն մէջ կը թաղուին յատիներնապէս։ Այդ անտիրելութիւնը կը փութացնէ իրենց վախճանը, որովհետեւ անոնց կեանքի օրերը կը սպառուին լքումը և ձանձրոյթը, որոնք կը ծնին իրենց չուրջը տապածուած ամայութենէն։

* * *

Ո՛վ դուք, որ կը ծառայէք ժողովուրդին, սիրեցէք ձեր պաշտօնները. այդ սէրը ձեզի՛ պիտի դառնայ. ընդհանուրին բարւոյն մէջ փնտռեցէք ձեր յառաջդիմութիւնը, ձեր ուրախութիւնը. ասով ձեր ներսէն ձայն մը պիտի գովէ ձեզի, դուրսէն ժողովուրդին սէրը պիտի վարձատրէ ձեզի, և աւելի վերջը գնահատումը պիտի հռչակէ ձեր անուններն բիւր բերաններով և օր մ'ալ թերևս պատմութիւնը արձանագրէ ձեր գործերը իր սուղ էջերուն մէջ։

Ահիկա մեծ վարձք մը չէ՞ արդեօք։

Այդպիսիներու տրուած է սովրական մարդոց մակարդակէն վեր երթալ, չինելով իրենց համար բարոյական կեանք մը՝ որուն ազդած հաճոյքները ամենէն գերազանցներն են. եւ արդեօք ո՞ր հաճոյք կարելի է նախադասել անկէ, որ վերացում մը կուտայ՝ ամենուն օգտակար ըլլալու գաղափարով անձի մաքին եւ ո՞ր անուն աւելի փառաւոր է քան՝ երբ աշխարհ գոհունակութեամբ այսպէս մտանանիչ կ'ընէ. «Ահա հանրային մարդը»։

Մինչդեռ նիւթական կեանքը իր տափակութիւններով եւ երբեմն իսկ իր խստութիւններով պիտի ձանձրացնէ կամ լկէ մեր հոգին, ընդհակառակն օգտակարութեան տենչը պիտի երջանկացնէ մեզի, և յաւէտ սիրելի պիտի ընծայէ մեր մտքին առջեւ մեր անհատական կեանքը։

Աչխատինք ուրեմն միշտ օգտակար ըլլալ մեր նմանները, եւ թող մեր սիրտն պատրաստ ընդունարան մը ըլլայ եռանդութեան համար՝ որ մարդկային ընկերութեան այնքան գնահատուած հիւանդութիւն մ'է, որ բարոյական այժեր կը քայքայէ, եւ ուրիշներու դժբաղդութիւններէն երբեք չյուզուիր։ Եղի՛ւկ այն հոգիին՝ որուն մէջ արձագանգ չգտներ թշուառին հեծեծանքը։

ՍԻՄՈՆ ԳԱՒԱՄԱՃԵԱՆ

"ՄԱՍԻՍ ԿՐՕՆԱԹԵՐԹ"

Իրեն յատուկ առանձին տեղն, մանաւանդ թէ գլխաւոր տեղն ունի այս թերթն, որ Արմաշու Դպրեվանուց Միաբանութեան կողմէ ի լոյս կ'ընծայուի։ Ուրիշ առթիւ չեչտած ենք այս պիւնակներուն մէջ մասնագիտական թերթի մը կարեւորութիւնը, առօրեայ թերթերէն գոնէ պարբերագիրներու պէտքը։

Եւ կրօնական թերթի մը պէտքը այսպիսի սկեպտիկեան դարու մը մէջ շատ աւելի է. ոչ ոք կը տարակուսի մտքերու ընդհանուր ուղղութիւնը շատ տարբեր ըլլալուն։ Հաւատքի մասին հեգնող կամ անտարբեր ըլլալ, ահա մեր յառաջդիմութեան որոշիչ նշանը (՞)։

Եկեղեցիին բեմը չբաւեր միայն ցոյց տալու համար կրօնքը իբր մարդուս անհրաժեշտ հոգեկան պէտքը, այլ անոր հզօր գործակիցներ հարկ են եւ ատոնք են հրատարակութիւնները։

Այդ հրատարակութիւններու շարքին մէջ կը մտնէ Մասիս իր հմուտ աչխատակիցներով. իր ձայնը կը լսեցնէ անոնց՝ որ իրենց միտքը հաւատքին մէջ քիչ մը երկբայութիւն կը դնեն, անոնց՝ որ կը պարծին թէ բաւական ոզջմտութիւն ունին չսասկալու կրօնի բռնապառնալիքներէն և անոր գործութիւնը կ'ուրանան։

Հաւատքը հոգիներու անգորր վիճակն է. մտամիտման մէջոց մը, որ բաւական ամրափանք կուտայ քեզ խրոովեալ օրերուդ մէջ, բաւական հաստատութիւն վարանոտ կացութեանդ, բաւական յոյս աւելի վերջը շատ մը անվերջ քաղցրութիւններ եւ հրապոյրներ գտնելու ուրիշ աւելի լայն միջավայրի մը մէջ։

Գեղեցիկ պատրանքներ, այո՛, կը բացատրենչ ան՝ որ գիտութեան անհամաձայն կը նկատէ հաւատքը։ Կ'ընդունիմ, բարեկա՛մ, թէ կրօնի մէջ ինչ ինչ կէտեր մութ կը մնան ինձ և քեզ, թէ ինչ ինչ երևոյթներ թէեւ պահ մը կը խռովեն զքեզ. բայց հոգիդ բան մը չեն խլեր։ Այո՛, այդպէս է. բայց արդեօք տգիտութիւնը չէ՞ այն բուն պատճառը՝ որ շատ մը գիտելիքներու մասին քօղ մը կը ձգէ՛ եւ հաւատքը իր ընդհանուր գծերուն մէջ միտ պատեհի է և յաւէտ հոգիին առաջին պէտքը։

Ժամանակին ոգին կ'երևի կրօնական անտարբերութեան մէջ, որմէ ոչ թէ հայ կամ կաթոլիկ եւ կամ բողոքական եկեղեցին կը տուժէ, այլ ընդհանուր քրիստոնեայ եկեղեցին։ Բայց մեսրոպեան եկեղեցիներ իրենց այժերով կը կռուին ընտսակար գաղափարներու դէմ. ուրեմն հայ կղերին պարտքն էր մասնակցիլ իւրովսանն այդ մաքառումին։

Այս տեսութեամբ քանի՛ խանդավառ ոգւով պէտք է շնորհաւորենք Մասիսի հրատարակումը իր այս նոր ձևին ներքև։ Վստահ ենք թէ գործունէութեան նոր ասպարեզ մը պիտի ընայ Արմաշու Դպրեվանքին։ Արդէն շատերէ իմացանք թէ Մասիս ընտանեկան յարկերու յարմար թերթ մ'է։

Հրատարակուած երեք թիւերը բաւական են մեզ համոզելու թէ Մասիսի էջղղութիւնը լոկ կրօնական է. յօդուածները բաւական խնամեալ, թէ եւ առաջին թիւերու յատուկ եղող ինչ ինչ թերութիւններ կ'երևին։

Փափաքելի էր սակայն որ այսպիսի թերթի մը տպագրութիւնն եւս ուշադրութեան առարկայ ըլլար նախ տպագրական թղթին եւ տպագրութեան մաքրութեան կողմէ։ Դիտել կուտանք նաև թէ նոր ոգւով գրուած այդ յօդուածները շատ հին գրերու հանդիպած են։

Ս. Գ.

ԻՆՉ ԳՈՅՆ ՈՒՆԻՆՔ

Տեսակ մը յաւակնոտներ կան, որք որչափ արգահատելի, նոյնչափ ծիծաղելի են. ասոնք են դժգոհները։

Նստեցէք հանրային պարտէզի մը մէջ և պիտի տեսնէք այդ տեսակները, որք ներս մտածնուն պէս իրենց քիթը բերանը պիտի ճմրթկեն եւ արհամարհական ակնարկ մը նետելէ յետոյ ներկայից վրայ, խիստ մեծ գծուարութեամբ տեղ մը պիտի ընտրեն նստելու համար և պիտի սկսին դիտողութեան տարափ մը տեղացնել, պարտէզին, սպասաւորութեան, սպասին, վերջապէս ներկայից նկատմամբ։

Ասոնք պարզապէս ըսել կ'ուզեն «Ձոհ մ'ենք ճակատագրի խաղերուն. մեզի պէս կիրթ ճաշակ չունեցողները, մեզի պէս բարձր դասակարգի պատկանողները կտիպուին կոր ասանկ գռեհիկ ընկերութեան մէջ երեւիլ. ընկերութիւն մը՝ որ մեծ պահքին բօքիկ և Մայիսին տօլմա կը հոտի. ընկերութիւն մը՝ որ գաղափար չունի կէօթէի, Շիլլերի վրայ. ընկերութիւն մը՝ որ ուսումնասիրած չէ Պայրընը, Շէյքսփիրը, Միցքիէվիչը. ընկերութիւն մը՝ որ ծանօթացած չէ Զօլալի, Տուէի, Մօբասանի. վերջապէս ընկերութիւն մը՝ որ սալօն իսկ չունի»։

Եւ ասանկ չատս ազնուականի հովեր առնելով հասկցնել կուզեն թէ լաւագոյնին գաղափարը ունին։ Եկու տես որ այդ հեղինակները իրենց մատենադարանին մէջ կը կենան մի միայն ցոյցի համար վասն զի իրենց մտային կարողութիւնը եւ զարգացման աստիճանը չեն ներեր արդէն զանոնք մարսել։

Եւ Սալօնըսածնին ալ ուրիշ բան չէ՝ այլ մէյմէկ ոսկեզօծ ծուղակներ, ուր կը ձգեն իրարու կիներ, աղջիկներ և այրեր. է՜հ, այս ալ թերևս ճաշակի նորրութիւն մ'է։

Ձիշդ նոյն անմիտ արհամարհանքը կունենան ո եւ է գրուածքի նկատմամբ, զոր ստորագրած չէ իրենց յեղ յեղած անուններէն։ Միթէ իրօք արուեստական կամ գրական դոյզն ճաշակ մը գէթ ունի՞ն. ամենեւին։

Օր մը այդ տեսակ փքացողներէն մէկը փորձելու համար անճոռնի գրութիւն մը ցցուցի, որուն տակ դրուած էր Նըշանեան որ անունը. կարդալով զայն, իր աքանչացումը յայտնեց. ես ալ չնորհաւորեցի զինքը իր կիրթ ճաշակին համար, միանգամայն յայտնելով թէ այդ անիմաստ գրութիւնը դըպրոցական համբակի մ'էր։ Մեր պարոնը տեսնելով ինկած ծուղակը, նախ վերջին աստիճան չուարեցաւ և յետոյ քիչ մը հանդարտելով յայտարարեց թէ հեգնութիւն մ'էր իր զմայլանքը եւ դըժբաղդաբար կարծեց թէ կ'ըսեմ. ես ալ կլած չըլլալս հասկցնելու համար, մտածեցի խաղ մ'ալ խաղալ և այս անգամ առանց ներողամտութեան, քիչ կոկորդալիր կերպով խնդալ. ուստի, ուրիշ օր մը, աչխարհահռչակ բանաստեղծի մը մէկ գրութիւնը թուղթի վրայ գըրելով տարի նոյն պարոնին իբր իմ գըրուածքս, խնդրելով որ հաճի իր դիտողութիւնները յայտնել. մեր անմիտ յաւակնոտը գիտնալով արդէն թէ բանաստեղծութեան պոչէն իսկ չեմ հասկընար եւ փքանալով իրեն եղած այս պատուոյն համար, սկսաւ գոռոզարար տեղաւորուիլ աթոռին վրայ եւ աչքերը պզտիկցնելով եւ հեգնական ժպիտ մը շրթանցը վրայ՝ կարդալ։

Ո՛հ Աստուած իմ, ինչ ապուշ դիտողութիւններ. ի՛նչ ուզես որ չ'ըսէր։ Նախ գրուածքին նիւթը բացարձակապէս անիմաստ և տղայական գտաւ. յետոյ գրուածքին ձեւին անճաշակ ըլլալը դիտել տուաւ. վերջապէս ծայրէ ի ծայր սխալ մտածումներով և սխալ խօսքերով լեցուն ըլլալը յայտարարեց և գուալոյական չեչտով մը ինչ ինչ խրատներ տուաւ «բայց, յարեց, քանի որ այս ճիւղին աչխատած չես, աւելի լաւ է որ բանաստեղծական բան մը ամենեւին չգրես և ինչպէս որ ներկայ գրուածքդ բացորոշ կը տեսնուի, երբէք չի պիտի կրնաս յաջողիլ»։

Ի դիմաց հեղինակին չնորհակալութիւն և երախտապարտութիւն յայտնեցի և միանգամայն յոյս յայտնեցի թէ, երբ հեղինակը իմանայ, անշուշտ պիտի օգտուի իր դիտողութիւններէն. եթէ յաջողի՝ լաւ. ապա թէ ոչ՝ ապահովապէս գրիչը մէկ կողմ պիտի նետէ և ասպաբեզը պիտի թողու մեր պարոնին պէս կարողագոյններուն (՞՞՞)։

Է՜հ, տեսնելու արժանի էր մեր մեծահմուտ քննադատին վիճակը. Ջախջախուած, ընկճուած մնաց. երեսը փոխուած փոխ ճակնդեղի և մեղրամոմի գոյն կ'առնէր։

* * *

Եւ կը մտածեմ թէ, մեղքցուելու արժանի են այդ տեսակ կոկոզավիզները՝ որք ծաղրելի ըլլալէն զատ, իրենց գոռոզ ինքնահաւանութիւնը չարաչար կը պատժուի միշտ։

Բայց ի՞նչ օգուտ. ալ ախտ մը եղած է, չեն բժշկուիր։

Ց. Ս. ՀԱՋԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԹԱՂԱՅԻՆ ՁԱՅՆԵՐ

Պալաթի երկրորդ նամակ մ'ալ կը ստանանք, այս անգամ աւելի կսկծալի իրողութիւններով լեցուն։ Նամակագիրը ամբողջովին կը հաստատէ նախորդ նամակին պարունակութիւնը, ազգուսպէս բողոքելով ներկայ Թաղ. խորհրդոյ ընթացքին դէմ, որ իր չբջանը լրացած ըլլալով հանդերձ, չուզեր թողուլ իր պաշտօնը, հակառակ թաղեցիին բարձրագոչ բողոքներուն, որոնք ժամանակ մը ի վեր լրագրական հրապարակը կ'ողողեն, եւ նոյն իսկ քահանայ տնօրէնութիւններ կ'ընէ, վարժարանին տեսուչը այդ պաշտօնին մէջ յաւերժացընելու ծիծաղելի փորձեր ընելով։ Ցետոյ նամակագիրը այդ տեսուչին վրայ խօսելով կ'ըսէ.

Շատ արդար ու ճշմարիտ էր տիկին Գայիանէ Մատակեանի այն յօդուածը, որ Հայրենիքի անցեալ երկուշաբթի առուր թուով երեւցաւ, և որուն մէջ յարգելի տիկինը հրաւէր կը կարդար բոլոր մանկապարտէզի տեսուչներուն քաշուիլ այդ ասպարէզէն, որովհետեւ կնոջ գութն ու անձնուէր հոգածութիւնը այդպիսի կաչիներու տակ չի բընակիր։ Տիկին Մատակեան, այդ ապիկար տեսուչներու առաջին բաժինը կուտայ Պալաթի վարժարանին վարիչին, ըսելով թէ «Տեսուչ մը կայ որ պատիւ կը համարէ արդեն կազմակերպուած, կրնամ ըսել օրինակելի եղած մանկա-

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՈՒՆԱՐԻ ՀԱՐՍԸ

Նամբոյց հայտ եւրօպական պատե-

Ա. Ս. ՈՒՐՎԱԿԱՆ

Նամբոյց, 26 Մայիս 1896

Երբ մեր ընկերները Ամերիկայէն կը գրեն մեզի, որ հոն ամէն ինչ կը կարծեն, թէ Հայաստանի մէջ ալ ամէն ինչ նոյնպէս է, ինչպէս Ամերիկայի մէջ, ուր ամէն մարդ ազատ է իր կարծիքը յայտնելու, ուր ամէն մարդ կրնայ ինչ որ ուզէ գրել, ինչ որ ուզէ խօսիլ, ուր ամէն մարդ կրնայ ինչ որ ուզէ ընել, առանց որ ոեւէ մէկը իրեն խանգարէ, ես կը պատասխանեմ անոնց, որ Հայաստանի մէջ ալ ամէն ինչ նոյնպէս է, ինչպէս Ամերիկայի մէջ, ուր ամէն մարդ կրնայ ինչ որ ուզէ գրել, ինչ որ ուզէ խօսիլ, ուր ամէն մարդ կրնայ ինչ որ ուզէ ընել, առանց որ ոեւէ մէկը իրեն խանգարէ, միայն թէ ան չունենայ ոեւէ մէկ հարստութիւն, չունենայ ոեւէ մէկ ազգական, որ ուզէ զինք պաշտպանել, չունենայ ոեւէ մէկ բարեկամ, որ ուզէ զինք օգնել, չունենայ ոեւէ մէկ ծանօթ, որ ուզէ զինք ազատ

ժը դպիր, և թէ ասկէ առաջ յիշեալ վարժարանին ամսական ծախուց կարեւոր մէկ մասը հայթայթող մարմին մը, աւելի մօտէն տեղեկութիւն ունինք վարժարանին անցեալ և ներկայ վիճակց վրայ։

Նախորդ Թաղ. Ընդհ. ժողովի, վարժարանին բարձրագոյն կարգի աշակերտք տաճ. և գաղղ. լեզուաց մէջ թարգմանութիւններ կընէին, մինչդեռ հիմայ, ըստ յօդուածագրին, ամենէն մեծ ուշադրութիւնը ամենէն անդին չեն անցներ. այս վիճակը եթէ բաղդատմամբ ստորին չ'է, ուրեմն ինչ է։

Բայց ո՞վ կրնայ երաշխաւորել արդի յօդուածագրին ըսածը, քանի որ աղջկաց իրենց մայրենի լեզուին իսկ տունմը Սաղմոս կարող չեն կարդալ եկեղեցւոյ մէջ. և «Հայր մեր» տէրունական աղօթքը կ'երգեն այսպէս. «Հայր մեր որ էրկինքս էս»։

Եթէ տկայք յառաջդիմութիւն մը ունին այդ ալ տաճ. քանի մը բառերու հոլովման մէջ է. օրինակի համար, «Մայր և հայր» բառերու սեռական հոլովը յեղեղելու մէջ շատ քաջավարժ ըլալնին, փողոցներու մէջ իսկ ապացուցած է. այդպէ՞ս պէտք էր ըլլալ։

Իսկ եթէ կիրակի և տօնական օրեր կը տեսնաս եկեղեցւոյ մէջ խումբ մը պատանիներ՝ որոնց մին կ'երգէ միւսը կ'ըսպասաւորէ, մէկ ուրիշը Ս. Գիրք կը կարդայ. ադոնք վարժարանի նախորդ սաներն են. որք ստիպուած են ցրուիլ, ոմանք Սահակեան վարժարանը, այլք Մէկտուճեան և կամ Ֆրէնրներու վարժարանը եւլն. եւ միայն կիրակի եւ տօն օրեր համախմբուելով եկեղեցւոյ մէջ կը ծառայեն յօդուտ և ի պայծառութիւն եկեղեցւոյ։

Հարկ չենք տեսներ ասկէ աւելի խօսիլ, քանի որ գործը ակներեւ է։

Հրամայեալ Դպրաց դպաս
Նաղլը Գաբուլի

ՍԷՕԼԷՕՋ

Սէօլէօզ Իզնիքի լճին արեւմտեան կողմը լերան ստորոտը հիմնուած 750—800 տունէ բազկացեալ ըստ բաւականին հարուստ գիւղ մըն է. Հայ Լուսաւորչականք մեծամասնութիւն կը կազմեն, ունին եկեղեցի մը, որ տարեկան գրեթէ հինգ հարիւր օսմանեան ոսկի եկամուտ ունի. այս դրամը յատկացեալ է գիւղին Ազգ. երկսեռ վարժարաններուն, ուր կը դիմեն երկսեռ մանկտիք գիւղէն ընտրեալ 7 ուսուցիչներէ և 4 վարժուհիներէ կրթուելու։ Այցելողք չ'են կրնար իրարմէ զանազանել սերտողութեան եւ զբօսանաց ժամանակները. Դպրոցը ո՛չ կանոնաւոր ծրագիր, ոչ կանոնաւոր հոգաբարձութիւն եւ ոչ ալ տնօրէն ունի։ Ուսուցիչը կը գործեն ըստ քմայ. զայս ըսելով չ'եմ ուզեր պախարակել ուսուցիչ էֆէնտիները, որովհետեւ անոնք անշուշտ կը ճանչնան ուսման յարգը, եւ գիտեն դաստիարակութեանց կանոնները, բայց այս վիճակին մէջ իրենք եւս կ'զգան կանոնաւոր հոգաբարձութեան և տնօրէնի մը պէտքը. որովհետեւ տարեկան 500 ոսկի եկամուտ ունեցող դպրոցէ մը ազգայինք կ'սպասեն Պրուսայէն աւելի յառաջադէմ աշակերտներ։

Զը մոռնամ ըսելու որ քանի մը Սէօլէօզցի ուսումնասէր երիտասարդք այս ուշադրութեան առնելով բողոքած են Պրուսայի Վարչական ժողովոյ, բայց ցաւ ի սիրտ կ'իմանամ որ այս բողոքը ոեւէ արդիւնք մը չ'է ունեցած։

Վերոգրեալ երկտողովս կուգամ ուշադրութիւնը գրաւել ուսումնասէր ազգայնոց եւ վիճակիս Առաջնորդական փոխանորդ Արժ. Հօր, որպէս խնամարհաբար կը խնդրեմ որ բարեհաճի ակնարկ մը նետել Սէօլէօզի կրթական դրութեան վրայ, որպէս զի ապագայ սերունդը ազատի այս խեղճ վիճակէն։

ԱՆԴՐԱՆԻԿ Մ. Ց. ԽԱՆՃԵԱՆ

ԲԱՐԻԶԷՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔ

Երբ մէկ կողմանէ Բարիզի մեր Հայ ուսանողութեան մեծագոյն մասին յաւակնոտ, ծոյլ և անտարբեր ընթացքէն գանգատելու շատ մը պատճառներ ունինք, միւս կողմանէ չենք կրնար գոհունակութիւննիս զսպել անոնցմէ մէկ քանիներու ունեցած փայլուն յաջողութեանց վրայ՝ որոց կ'արժանանան անխոնջ և յամառ աշխատութեամբ մը։

Այսպէս, անցեալ տարուընէ ի վեր ունեցանք երեք նորապսակ բժիշկներ, Տեարք Ասլանեան, Ունճեան և Դպարոսեան, որոց առաջինը բնիկ Վանայ գաւառէն, Մարսէյլի բժշկական վարժարանին աշակերտ, նոյն քաղաքին հիւանդանոցց ներքին ուսանող բժիշկ (interne) եւ նամանաւանդ իրեն մասնաճիւղ ընտրած վիրաբուժութեան մէջ տարօրինակ տաղանդ մը ցոյց տուող և վերջապէս մեծ բրօֆէսօրներու համակրութիւնը վայելող երիտասարդ մ'է, որ իւր թեզը անցնելու համար Բարիզ գալով վկայականը ստացաւ եւ Սելանիկ մեկնեցաւ ուր կըսեն թէ՝ նշտարկը ձեռքին մէջ հրաշքներ կը գործէ և կը սիրուի բոլոր տեղացիներէն։

Երկրորդը Տիար Ունճեան՝ Պոլսեցի, Բարիզի համալսարանի և երկար տարիներու աշխատութեան մը պտուղը՝ յաջողած է Իրանական կառավարութենէն պաշտօն մը ստանձնել եւ գործել մօտակայ գաւառի մը մէջ ուր կիմանանք թէ յաջողութիւններով կը յաղթանակէ։

Իսկ երրորդը՝ Տիար Տիրան Ղազարոսեան, Պոլսեցի, լուրջ և աշխատասէր երիտասարդ մը՝ որ Բարիզի բժշկական համալսարանի չրջանը և Տօքթօրան ները փայլուն կերպիւ աւարտելէ յետոյ վերջերս իւր թեզը անցուց Սիֆիլիզի ախտէն յառաջ եկած քիմքի ծակուելուն վրայ երկար եւ հմտալից ուսումնասիրութիւն մը ընելով (Etude clinique sur la perforation syphilitique de la voûte palatine et son traitement)։

Տօքթէօր Ղազարոսեան Բարիզի Հայ ուսանողութեան այն դասակարգին կը պատկանէր՝ որ բոլորովին հրաժարած պուլուարներու և սրճարաններու հեշտ կեանքէն և զբօսնելու ամէն հաճոյքներէն լռիկ մնջիկ կը քաշուի վարժարանին եւ հիւանդանոցներուն մէջ եւ հոն կուսումնասիրէ մարդկութեան կեանքին սպառնացող այն ամէն ախտերը որոց որերիմ թշնամիները են բժիշկները։ Իր մասնաճիւղը ընտրած էր մանկաբարձութիւնը եւ ծննդական գործարաններու հիւանդութիւնները ու այս պատճառաւ աշակերտած է բժշկութեան և Ֆրանսայի պայծառ աստղերը համարուող մեծ բրօֆէսօրներու և նամանաւանդ Շառիթէի հիւանդանոցին պետ վիրաբոյժ Թիլօին որուն քով երկար տարիներ պաշտօնավարած է։

Արդէն ընկերութեան մէջ իսկ, ուր հաշիւ երբեմն կը տեսնէինք, իւր ուսումնասիրութեանց մէջոցին՝ ա՛նքան ազնուաբարոյ, համեստ և ծանրագլուխ կը գտնէինք որ արդարեւ մեր զարմանքը շարժած էր եւ կանուխէն կը գուշակէինք թէ մեծ ու փայլուն ապագայ մը կը պատրաստուի այս երիտասարդին՝ որուն այս տողերը նուիրել նուիրական պարտականութիւն մը կը համարենք մեզ։

Ահա Իպոկրատի այս հմուտ աշակերտը Բարիզը ձգեց և մարդկութեան օգտակար ըլլալու կոչման սկսելու համար՝ որոշեց իւր ծննդավայրը երթալ ի Պոլիս, ուր անշուշտ պիտի գիտնան գնահատել զինքը, քանի որ հոս իսկ իւր բրօֆէսօրներն գնահատած էին զայն։

Ուրեմն յաջողութիւն և յոյսերու իրականացում կը մաղթենք մեր երիտասարդ բժշկին եւ կը յուսանք թէ չզլջար բարիզարնակ բարեկամները ձգած ընլալուն որք իրեն մեկնման գիչերը խըմբովին կայարան դիմած էին յուզուած և անկեղծ սրտիւ ողջերթ մաղթելու իրենց եղբայրակցին, ու մուերմին։

ԱԶԱԻՍ

Քաղաքական լուրեր

Նորէն Հոլանտացիք Աչիններուն հետ կը պատերազմին, և կը յուսացուի որ, այս անգամ լա՛ հէյի մէջ վերջնապէս որոշուած է հարկ եղած ճիգն ընել այս անուղղայ ծուվահէններուը կարգի բերելու։

Հոլանտական գաղթականութեանց դրութիւնը բնաւ անգլիական կամ ֆրանսական դրութեանց չնմանիր. Ովկիանիոյ մէջ հոլանտական ստացուածք կը նմանին անհուն ագարակի մը, զոր նէգրևլանտ կը շահագործէ իւր պաշտօնատարաց հսկողութեան ներքեւ։

Աչին գաւառներուն մէջ՝ ուր Սատրին-Նահանգաց գերիշխանութիւնը անժխտելի է՝ բնիկները ենթարկըուած են կանոնաւոր տարատարհակ աշխատութեան. կառավարիչներուն կողմէ նշանակուած բոյսեր միայն կրնան մշակել, իրենց հունձքերը պարտաւոր են կառավարութեան վաճառել և ծանր հարկեր կը վճարեն. իսկ միայն հոլանտական պաշտպանութիւնը վայելող երկիրները լոկ հարկ կուտան բնիկ իշխանութեանց ձեռամբ։

Այս հոլանտական գաղթականութիւնք, որոնց տարածութիւնը 2 միլիոն քառակուսի քիլոմէթրի կը հասնի՝ 35000000 բնակիչ ունին. և կը պաշտպանուին միայն 40000 հոգինոց բանակէ մը և բաւական զօրաւոր տորմիղէ մը։ Բարերաղդաբար ճակատագիրք պատերազմասէր չեն և Զելանդեան, Մոլուքեան եւ Թիմոր արշիպեղագոնաներուն բնակիչք սիրով հոլանտական լուծը կը կրեն։

Քանի եւ վեց տարիէ ի վեր Հոլանտացիք Սումադրայի մէջ կը ջանան նուաճել Աչինացիները և եթէ չեն յաջողած, պատճառն այն է որ, բաւական մեծ զինուորական զօրութիւն մը չեն գործածած մէկ հարուածով նուաճման գործը ի գլուխ հանելու, և զինուորական գործողութիւնք՝ շատ անգամ կաչկանդուած են կամ քաղաքային իշխանութեան հակառակութեանց համար կամ կեդրոնական կառավարութեան քաղաքական նկատմանց պատճառաւ. եւ յետոյ, Աչինի պատերազմը Հոլանտայի մէջ ժողովրդականութիւն չէր գտած գաղթային բանակին նկատմամբ եղած հին նախապաշարմանց համար։

Ժամանակաւ այն որ հնդկական բանակին համար կը զինուորագրուէր, անկեալ մը կը նկատուէր։ Հոլանտայի նման գործաշատ երկրի մը մէջ ձմերանոցի եւ այրեցեալ գօտիներու արկածալից կեանքը՝ գործարանական, դաշտային եւ ծովային կեանքէն նախասիրելը ապրուստի պակասութիւն կը նշանակէր. և ահա ասոր համար գաղթային բանակին մէջ օտար տարրը գերակըշռութիւն ունէր։ Բայց այս մասին նախապաշարմունք տակաւ կ'անհետին և վերջերս բաւական Հոլանտացիք կամաւորապէս զինուորագրուած են։

Պատերազմի դաշտէն եկած վերջին տեղեկութեանց նայելով, Հոլանտացիք ձեռք ձգած են կարգ մը յաջողութիւններ, որ զիրենք կացութեան տէր ըրած է։ Զօր. Վէթլերի զօրաբաժինը, որ 4500 ցամաքային եւ 400 ծովային զինուորներէ կազմուած է, յաղթած է Աչինաց, կործանած է Լամբանկը և աւերած է բաւական ընդարձակ երկիր մը։

Թաքու Օմերի կուսակից բազմաթիւ պետեր սակայն են հնազանդիլ և ծանր տուգանք տալ Հոլանտական կառավարութեան։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒԻՐՔ

Լոնտոն. — Գաղթային նախարարութեան եկած հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ՝ Մադագասկիներու ապստամբութիւնը կը ծաւալի։ Ապստամբները Սալզպըրի նահանգատին տիրեցին։

Նիւ Եorf. — Երկմետղեանք Քոլորատօի մէջ՝ համածղով մը կազմելով նախագահութեան ընտրելի ներկայացուցին Գ. Թէլլըրը, որ արծաթի ազատ դրամահատութեան կուսակից է։

Վիեննա. — Զարն երբ հոս գայ, Շէօնպրէօնի կայսերական դղեակը պիտի բնակի։

Պեռլին. — Լի-Հունկ-Զանկ Պիսմարք իշխանին այցելութիւն տուաւ եւ անոր հետ շատ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ։

Լոնտոն. — Պուլղոյայէ կը հեռագրեն թէ անգլիական զօրքերն երկու յաղթութիւն տարին Մաշոնալալանտի ապստամբաց վրայ։

Վաշինկթըն. — Արտաքին գործոց նախարարը կը քննէ ամերիկեան քաղաքացիներուն պահանջումներն, որ Փուպայի մէջ իրենց կրած վնասուց համուցումը կը պահանջեն։

Բարիզ. — Երեսփ. ժողովը, յետ երկար վիճաբանութեան, մերժեց «Գործաւորական աշխատութեան կազմակերպութեան ծրագրին» այն յօդուածն, որով օրական աշխատութեան տեւողութիւնը ութ ժամ կ'որոշուէր։

Հռոմ. — Եթովպիա մնացեալ զինուորք չուտով Իտալիա կը վերադարձուին։

Բարիզ. — Գաղթային նախարարութիւնը կը հերքէ Մատակաքարի նկատմամբ տարածուած աննպաստ լուրերն։ Զօր. Ուդրի կը շարունակէ հալածել Ֆահալօ ապստամբները։

Հռոմ. — Կառավարութեան ատացած հեռագիրք կ'ըսեն թէ ի մօտոյ պիտի ամրողջանայ Իտալացի գերիներուն արձակումն։ Մենելիք իրրև պատանդ պիտի պահէ միայն բարձրաստիճան ըսպաները։

Ֆիլ. — Ցունիս 29ին, Վիլհէլմ կայսր ընդունեց Պաւերիայի Լուտվիկ իշխանը։ Ցոյժ սիրալիր տեսակցութենէ մը ետքը իշխանը Միւնիխ վերադարձաւ։

Հռոմ. — Կառավարութեան հասած հեռագիրք կը հաստատեն թէ Մենելիք արամադիր է Իտալացի բոլոր գերիները ետ տալ 36 միլիոն ֆրանքի մը փոխարէն։

Ազգային լուրեր

Զորեքշաբթի, Պատրիարքարանին մէջ Խառն Ժողովը նիստ ըրաւ։

Սրբազան Պատրիարք Հայրը, որ Հիւսար տիւղիի բնակարանը կը գտնուի, չը կրցաւ նախագահել ժողովին, անձնական տկարութեան պատճառաւ։

Անցեալ կիրակի, եէնի գաբուի Թաղային ընտրութեան քննիչ Արժ. Տէր

Տերմին լուրեր

Ալեքսանդրապոլ — Դեկտեմբերի 21-ին Ալեքսանդրապոլի գավառական ժողովը, որ գումարվել էր Ալեքսանդրապոլի գավառական վարչության շենքում, ընտրեց Ալեքսանդրապոլի գավառական վարչության անդամներ։ Ընտրվեցին Ա. Ա. Ղազարյանը, Ա. Ա. Ղազարյանը, Ա. Ա. Ղազարյանը, Ա. Ա. Ղազարյանը, Ա. Ա. Ղազարյանը։